

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XXXVI

Уређивачки одбор

*др Даринка Гортан-Премж, др Ирена Грицкац, др Милка Ивић, др Павле Ивић,
др Радослав Катичић, Блаже Конески, др Тине Логар, др Александар
Младеновић, др Асим Пецо, др Митар Пешикан, др Живојин Станојчић*

Главни уредник

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1980

НАЈСТАРИЈА СРПСКА ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉА У СВЕТЛУ НЕКИХ ЛЕКСИЧКИХ ОСОБНОСТИ

У свеукупној проблематици нашег старог писаног наслеђа на црквенословенском језику лексика заузима веома значајно место. Њено изучавање, бар кад је у питању јеванђељски текст, треба да покаже и што је могуће јасније уоквири поједине текстолошке типове српских четворојеванђеља, да истакне њихов однос према класичним ћирило-методијевским текстовима као и према другим словенским редакцијама. Већ прикупљена богата грађа¹ омогућава да се стекне приближно јасна слика о лексичком фонду јеванђеља српске редакције као и да се формирају одређене синтезе.

У последње време појавиле су се две студије о два досад најстарија позната српска јеванђеља. То су Рашкохиландарско (скраћено *Px*) и Мокропољско четворојеванђеље (*Mi*).² По својој текстолошкој структури и лексичким особеностима — уз извесна међусобна одступања — закључује се да су оба јеванђеља имала заједнички протограф, односно да су припадала одређеној верзији једанђељског текста која је вероватно била доста распрострањена на српској територији.

У оба ова јеванђеља издвајају се две секције: конзервативна (скоро цело јев. по Матеју) (*Px₁ Mi₁*) и подмлађена (*Px₂ Mi₂*) у којој су знатно већа одступања од најстаријег типа тетра-текста (о коме у првом реду сведочи Маријинско јеванђеље).

У Рашкохиландарском јеванђељу на два места налазе се интерполације конзервативног текста, и то једна знатно краћа — почетак XII гл. јев. по Луки — и друга знатно дужа — од поч. X гл. јев. по Јовану па скоро до краја споменика (*Px₃*). Ови уметци не садрже накнадни

¹ Грађа за Црквенословенски речник српске редакције прикупља се у Старословенистичком одсеку Института за српскохрватски језик у Београду.

² М. Пешикан, Мокропољско четворојеванђеље из XIII века — споменик значајне фазе у развоју старосрпске писмености, Зборник за филологију и лингвистику, XVI/1, Нови Сад, 1973; М. Пешикан — Г. Јовановић, Текстолошки састав и основне одлике текста најстаријих српских четворојеванђеља, ЈФ, књ. XXXI, Београд, 1974-75. Подаци о ова два јеванђеља налазе се у баду „Изложба српске писане речи”, Београд 1973, стр. 25, 18.

„пуристички” превод који је карактеристичан за млађу секцију, па би се стога могло закључити да се слажу са првом конзервативном секцијом, мада се не може рећи да представљају просто њен продужетак, а у опширнијој интерполацији у ствари и изостаје нека изразитија конзервативност која би је приближила маријинском типу текста.

Циљ овога рада је да у извесним цртама покаже и друге текстолошке варијанте старосрпских четворојеванђеља XIII века. За сада би се могло говорити о још две. За анализу друге варијанте узета су три међусобно сродна споменика, за које употребљавамо имена: Богданово, Војводићко и Шишатовачко јеванђеље,³ чије је основне одлике — како у погледу међусобне подударности тако и у погледу делимичне подударности са Рх и Ми — открила већ анализа синонимике заменице етеръ.¹ Овом приликом проширићемо ту анализу и на друге лексичке варијанте.

У трећу варијанту убројало би се једно српско четворојеванђеље такође из XIII в.⁵ Оно показује само извесну општу сродност са осталих пет разматраних споменика, али не и конкретније подударности које би дале основа да се претпостави исти протограф.

а) Даћемо најпре извештај број примера у којима сви наши споменици задржавају архаичну варијанту засведочену у М, док поједини класични споменици (Зографско, Асеманово или Остромирово јеванђеље -З, А, О) или Никољско (Н) показују одступања од тога. Разматраће се најпре текст који захвата конзервативна секција Рх и Мп, одн. готово цело јеванђеље по Матеју:

на мытници *Вв, Шч Рх Ми М Н* (9.9) —
на мьздъници *З*; мьгарие *Вв Шч Рх Ми М Н* (9.10) — мьздоимци *З*; больши *Вв Шч Гр Рх Ми М* (9.16) — горьши *Н*; соньце *Вв Шч Гр Рх Ми М А О Н* (9.23) — свирьца *З*; пастыра *Вв Шч Гр Рх Ми М Н* (9.36) —
пастоуха *З*; власть *Вв Шч Гр Рх Ми М З*

³ Подаци о Богдановом јев. налазе се у раду „Cirilski rukopisi Jugoslavenske akademije” В. Мошина на 125. страни: „Tetraevandlje (Bogdanovo), . . . крај XIII. — роџ. XIV в.” Означаваћемо га даље са *Бд*. О Војводићком и Шишатовачком јев. в. „Изложба . . .”, стр. 25: „Четворојеванђеље. Трећа четвртина XIII в., МСПЦ -ЗРГ, бр. 3-1-53”. Припадало је породици Војводића и зато га означавамо са *Вв*; на стр. 28: „Четворојеванђеље. Крај XIII., Љубљана, НУК, Cod. Кор 12.” Налазило се некада у манастиру Шишатовац и зато назив Шишатовачко и скраћеница *Шч*.

⁴ Г. Јовановић, Синонимика заменице етеръ у јеванђељима српске редакције, ЈФ, књ. XXXIII, Београд 1977, стр. 173—178.

⁵ „Изложба . . .”, стр. 27: „Четворојеванђеље . . . последња четвртина XIII в. Београд, МСПЦ-ЗРГ, бр. 3-1-25.” Налази се у Грујићевој збирци (као и *Вв*) па ћемо га, можда и не најпогодније, означавати са *Гр*.

Ако се не наводи податак из неког од споменика значи да је текст општећен на том месту, да недостају читави листови или да је недостатак старијег текста употпуњен каснијим, млађим као што је, на пример, случај са Богдановим јеванђељем (од пол. VII гл. јев. по Матеју па до XI гл.) или Мокропољским (од пол. XII гл. јев. по Луки па до пол. XIII гл.). У Војводићком јев. недостаје текст од XIII гл. јев. по Јовану.

(10.1) — областъ *H*; болѣзнъ *Вв Шч Гр Рх Мѣ М О Н* (10.1) — ѡзѡ *A*; лоучьши *Вв Шч Гр Рх Мѣ М З* (10.31) — соулѣши *A*; вѣврѣши *Вв Шч Гр Рх Мѣ М Н* (10.34) — положити *З*; свѣрѣши *Вв Шч Гр Рх Мѣ* (11.1) — сѣконьча *З*; пискахомъ *Вв Шч Гр Рх Мѣ М* (11.17) — свирахомъ *З Н*; винопица *Вв Шч Гр Рх Мѣ М* (11.19) — пивьца *З*; мытаремъ *Вв Шч Гр Рх Мѣ* (11.19) — мѣздоимьцемъ *З*; хоула *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ М* (12.31) — власвимиѣ *З*; на краи *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ М* (13.48) — на соухо *A*; с'ньмиции^х *Бд Вв Шч Рх Мѣ М* (13.54) — сѣборицихъ *О*; гра^дци *Бд Вв Шч Рх Мѣ М* (14.15) — вси *Гр* — грады *A*; коща *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ М* (14.20) — кошъници *A*; бѣдныѣ *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ М Н* (15.31) — бѣснныѣ *З*; (на семь) камени *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ М З* (16.18) — петрѣ *A Н*; дѣломъ *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ М Н* (16.27) — дѣбанио *З*; встанеть *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ М* (17.23) — вѣскрѣснеть *A*; искони *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ М* (19.4, 8) — испрѣва *A О*; искрѣнаго *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ М* (19.19) — ближнѣаго *О*; ни о комъ же родиши *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ М А* (22.16) — не брѣжеша ни о чемъ же *О*, итд.

б) Примери где оба типа рашкихъ јеванђеља имају иновацију у односу на *M*; тип *Гр* у извеснимъ случајевима иде са рашкимъ јев., у другима опет са *M*:

встави *Бд Вв Рх Мѣ* (6.12) — отъпо<у>сти *M*; вставляемъ *Бд Вв Рх Мѣ* (6.12) — отъпоуштаемъ *M*; вѣсприеть *Вв Шч Гр Рх Мѣ* (8.17) — приять *M З*; ѡ гробъ *Вв Шч Гр Рх* (8.28) — отъ жалиши *M* — гребциъ *З*; льна *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ* (12.20) — прѣта *M*; (скри вѣ)моучныхъ *Вв Шч Рх Мѣ* (13.33) — вѣ мѣцѣ *M Гр*; праведници *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ* (13.43) — праведнии *M*; проходомъ *Бд Вв Шч Рх Мѣ* (15.17) — афедрономъ *M Гр* — афредомъ *З*, афендромъ *H*; не оубоите се *Бд Вв Шч Рх Мѣ* (17.7) — не боите сѣ *M Гр*; ѡ сѣблазнъ *Бд Вв Шч Гр* (на 2. и 3. месту у стиху) *Рх Мѣ* (18.7) — отъ сканѣдѣль *M Гр* (на 1. месту у стиху); исьше *Бд Вв Шч Гр Рх Мѣ*

(21.20) — оусъше *М*; не вѣровасте *Бд Вв Шч Рх Мѡ* (21.26) — не ѡсѡа ... вѣры *М З Н Гр*; златицо *Бд Вв Шч Гр Рх Мѡ* (22.19) — склѡзъ *М* — образъ кин. *А* — цагѡж киньснѡж *О*; свезакоуть *Бд Вв Шч Гр Рх Мѡ З О Н* (23.4) — събирають *М*; бѣднѣ носима *Бд Вв Шч Рх Мѡ*, бѣдно *Гр* (23.4) — неоудобъ *М*; оучителю *Бд Вв Шч Гр Рх Мѡ* (23.8) — равѣви *М*; не зовѣте *Бд Вв Шч Рх Мѡ* (23.9) — нарицаите *М Гр*, итд.

в) Лексичке иновације карактеристичне за богдановски тип. Тип *Гр* углавном иде са *Бд Вв Шч* уз нека одступања која га упућују на *Рх Мѡ* и у неколико случајева има особена решења:

въврѣженно боудеть *Бд Вв Шч Гр* (5.30) — идеть *Рх М З*; словесе блондѡнаго *Бд Вв Шч Гр* (5.32) — любодѣнаго *Рх М З*; възлюбите *Бд Вв Шч Гр* (5.46) — любите *Рх М*; оупоѡбите се *Бд Вв Гр* (6.8) — подобите се *Рх М*; прѣжѡе вамъ просити *Бд Вв Гр* (6.8) — прѣжѡе прошения *Рх М*; искоушениѡ *Бд Вв* (6.13) — папастъ *Рх Мѡ М*; ѡ лоукаваго *Бд Вв* (6.13) — ѡ неприязни *Рх Мѡ М*; поврѣзѣте *Бд Вв Шч Гр* (7.6) — помѣтаите *Рх Мѡ М*; въспросить *Бд Вв Шч Гр* (7.9,10) — просить *Рх Мѡ М*; вѣсте *Бд Вв Шч Гр* (7.11) — оумѣете *Рх Мѡ М*; дѣхноу(ш)е вѣтри *Вв Шч Гр* (7.25,27) — възвѣше *Рх Мѡ М З*; оупрѣше се *Вв Шч Гр* (7.27) — шпрѣше се *Рх Мѡ М З*; падениѡ *Вв Шч Гр* (7.27) — раздроушениѡ *Рх Мѡ З А О* — разроушениѡ *М*; свѣдѣтельство *Вв Шч Гр* (8.4) — свѣдѣниѡ *Рх Мѡ М*; подъ кровъ *Вв Шч Гр* (8.8) — въ домъ *Рх Мѡ М*; страшиви *Вв Шч Гр* (8.26) — страшиви *Рх Мѡ М З*; пришьдъ *Вв Шч Гр Н* (9.18) — въшьдъ *Рх Мѡ М*; ни пири *Вв Шч Гр* (10.10) — ни мощны *Рх М*; пице *Вв Шч Гр З Н* (10.10) — мѣзды *Рх М*; не иматъ сконѣчати *Вв Шч Гр* (10.23) — искѣнѣчати *Рх Мѡ М З Н*; жетелемъ *Вв Шч О А Н* (13.30) — дѣлателемъ *Рх Мѡ Гр М*; събравъшоу *Бд Вв Шч Гр А О* (13.ч7) — избравъшоу *Рх Мѡ М*; блѣговолихъ *Бд Вв Шч О З* (17.5) — блѣгоизволихъ *Рх Мѡ Гр М*; трапезы *Бд Вв Шч* (21.12) —

дскы *Px Mij Gr M*; лицемѣри *Bd Bv Шч Gr* (22.18) — оупокрити *Px Mij M*; глѣмаго *Bd Bv Шч* (26.3) — нарицаемаго *Px Mij Gr M*; мура многоцѣньнаго *Bd Bv Шч* (26.7) — мура драга *Px Mij Gr M*; шпона *Bd Bv Шч* (27.51) — запона *Px Mij* — прѣвѣса *Gr* — катапетазма *M* — катапетазмата *O*; оусьп'шихъ *Bd Bv Шч* (27.52) — почивающихъ *Px Mij M* — специихъ *Gr*; сребрѣники *Bd Bv Шч Gr* (28.12) — сребро *Px Mij M*; доволны *Bd Bv Шч* (28.12) — много *Px Mij Gr M*.

Односи који су проистекли из анализе конзервативне секције рашких јеванђеља P_1 , B_1 и треће верзије *Gr* наводе на следеће закључке:

Текстолошка грана којој припадају *Bd Bv Шч* садржи несумњиви конзервативни слој, али исто тако и знатније лексичке иновације и у односу на *Px Mij* и у односу на Маријинско јеванђеље. Оне су или права лексичка решења или су више стилистичке природе.

2) Текстолошка грана типа *Gr* конзервативнија је од типа P_1 и B_1 , више него они усмерена је према класичним споменицима и *Mar.*, али као и тип B_1 карактерише се лексичким иновацијама које тип *Gr* приближавају типу B_1 . Међутим, извесне лексичке подударности с типом P_1 наводе на закључак да се тип *Gr* може окарактерисати као мешовит, јер укључује у себе и одлике P_1 и B_1 али има и сопствене лексичке модуле.

*

Млађа секција која у *Px Mij* почиње од краја јев. по Матеју (осим два поменута конзервативна уметка у *Px* — у јев. по Луки и Јовану (Px_3)), у Богдановом, Војводићком и Шишатовачком јеванђељу почиње тек од X гл. јев. по Луки (E^2). До тог места је тип B_1 (одн. P_1) — конзервативна секција.

а) О томе сведочи низ архаичних варијанти где ова три јеванђеља иду са прототетром. Тип *Gr* ићи ће углавном с типом B_1 , ређе с P_2 , а у неким случајевима и сопственим путем:

Јев. по Марку

акриды *Шч M* (1.6) — проугы *Px Mij Gr*; рѣмене *Шч Gr M* (1.7) — вѣстега *Px Mij*; власвимиѣ *Bd Bv Шч M З А* (2.6) — врѣдѣнаѣ словеса *Px Mij*: — хоулоу *Gr O*; ѿ архисунагога *Bd Bv Шч M* (5.35) — ѿ старѣшиниы снѣмицю *Px Mij* — ѿ старѣшиниы събора *Gr*; архисугогови *Bd*, архисиногови *Bv*, архисунагогови *Шч Gr M* (5.36, 38, *Gr* тако само у 5.36) — старѣшинѣ

сньмицію *Rx Mū*; — старѣшина сѣбора *Гр* (5.38); мльвоу *Бд Вв Шч Гр Н* (5.38) — плиць *Rx Mū*; мльвите се *Бд Вв Шч М*, мльвите *Гр* (5.39) — плицюете *Rx Mū*; тектонь *Бд Вв Шч Гр М* (6.3) — дрѣводѣлинь *Rx Mū*; свѣдѣтельство *Бд Вв Шч Гр М* (6.11) — послоушьство *Rx Mū*; фраднѣе *Бд Вв Шч Гр М* (6.11) — льгчае *Rx Mū*; ѡлѣемь *Бд Гр М*, ѡлешмь *Вв З*, ѡлѣомь *Шч*, слеемь *О* (6.13) — масломь дрѣвѣнымь *Rx Mū*; приключышо се *Бд Вв Шч М* (6.21) — приспѣвышо *Rx Мп* — прилоучышоу *Гр О*; потрѣбноу *Бд Вв Шч Гр М* (6.21) — поспѣшыноу *Rx Mū*; понѣ вскрилиоу *Бд Вв Шч, Гр М* (6.56) — понѣ вскраи *Rx Mū*; неразоумливи ѡсте *Бд Шч М* (7.18) — неразоумивы ѡсте *Гр* — не смыслыте *Rx Mū*; афедромь *Бд Шч Гр М* (7.19) — проходь *Rx Mū*; грѣдына *Бд Шч*, грѣдыни *М Гр* (7.22) — прѣзорьство *Rx Mū*; сирофиникисанинѣ *Бд Шч*, сурофиникисанѣни *М* (7.26) — хананѣяныни *Rx Mū* — поганины *Гр*; глѣтъ *Бд Шч Гр М* (8.27) — наричють *Rx Mū*; ѡ старьцѣ *Бд Шч Гр М* (8.31) — ѡ жрьцѣ *Rx Mū*; прѣтити *Бд Шч М* (8.32) — ставлѣти *Rx Mū* — прѣрѣкати *Гр*; стезающе се *Бд Шч Гр М* (9.10) — пытающе *Rx Mū*; оуничъжень боудеть *Бд Шч*, оуничъжатъ *М* (9.12) — похоулетъ *Rx Mū Гр*; дѣхъ нѣмь *Бд Шч Гр М* (9.17) — дѣхъ нечистъ *Rx Mū*; въ геѣнноу въ ѡгнь негасоушии *Бд Вв Шч М* (9.43) — въ ѡзеро негашоуею *Rx Mū* — въ ѡгнь вѣчныи *Гр* — въ родъ огна негасоуштаго *Н*; въ геѣнноу въ ѡгнь негасоушии *Бд Вв М* (9.45) — въ ѡзеро ѡгньою негасимою *Rx Mū Гр* — въ дабрь (родъ) огна не гасоуштаго *Н*; не оумирають *Бд Вв Гр М* (9.48) — не оусыпають *Rx Mū*; ѡсолить се *Бд Вв Гр М* (9.49) — ѡсладить се *Rx Mū*; да коснетъ се *Бд Вв Шч М* (10.13) — да . . . присежеть *Rx Mū*; наслѣдствоую *Бд Шч М* (10.17) — приемоу *Rx Mū Гр* — наслѣдоуж *З Н*; не льжесвѣдѣтельствуи *Бд Вв Шч М* (10.19) — не льжепослоушьствоуи *Rx Mū* — не льжисвѣдѣтель боуди

Гр; архијерешъ *Бд Шч М* (10.33) — старѣшинамъ жръцкымъ *Рх Мѹ Гр*; архијерею *Бд Вв Шч Гр М* (11.18, 27; 14.1) — жръци *Рх Мѹ*; точило *Бд Вв Шч М* (12.1) — тѣскъ *Рх Мѹ Гр*; наслѣдникъ *Бд Вв Гр М* (12.7) — причестъникъ *Рх Мѹ*; ѹгоже не врѣдоу створише *Бд Вв Шч М* (12.10) — ѹгоже негодоваше *Рх Мѹ* — ѹгоже не трѣбоваше *Гр*; въ главоу *Бд Вв Шч Гр М* (12.10) — въ зачело *Рх Мѹ*; сѣмене *Бд Вв Шч Гр* (у стх. 22) *М* (12.20, 22) — племе *Рх Мѹ Гр* (у стх. 20); ѡлокавъформать *Бд Вв Шч М З Нб* (12.33) — сѣжеженьныхъ жрътвъ *Рх Мѹ Гр* — вѣсесѣжагаемыхъ жрътвъ *А На*; лепта *Бд Вв Шч Гр М* (12.42) — мѣдъници *Рх Мѹ*; житиѣ *Бд Вв Шч М* (12.44) — имене *Рх Мѹ Гр*; бивни *Бд Вв Шч Гр М* (13.9) — тепени *Рх Мѹ*; въ ѹзыцехъ *Бд Вв Шч Гр М* (13.10) — въ странахъ *Рх Мѹ*; мльва *Бд Вв Шч Гр М З Н* (14.2) — плиць *Рх Мѹ*; власвимию *Бд М* (14.64) — врѣднаѣ словеса *Рх Мѹ* — хоульные глы *Гр*; иудейскъ *Бд Шч Гр М* (15.2, 9, 12, 19) — жидовскъ *Рх Мѹ*; варава *Бд Шч Гр М* (15.7, 11, 15) — разбоиникъ *Рх Мѹ*; ковники *Бд Шч М* (15.7) — свѣтъники *Рх Мѹ Гр*; прѣторъ *Бд Вв Шч Гр М* (15.16) — соудильница *Рх Мѹ*; спироу *Бд Вв Шч Гр М* (15.16) — народъ *Рх Мѹ*; плацаницю *Бд Вв Шч Гр М* (15.46) — понавицю *Рх Мѹ З*; ароматы *Бд Вв Шч Гр М* (16.1) — воне *Рх Мѹ*, итд.

Јев. по Луки

нарицахоу *Бд Шч Гр М* (1.59) — прозвахоу *Рх Мѹ*; да наречеть се *Бд Шч Гр М* (1.60) — да прозоветь се *Рх Мѹ*; помавахоу *Бд Шч Гр М* (1.62) — кывахоу *Рх Мѹ*; нареци *Бд Шч Гр М* (1.62) — прозвати *Рх Мѹ*; въ ѡпущениѣ *Бд Шч М* (1.77) — въ ѡставлениѣ *Рх Мѹ Гр З*; ѡ стадѣ *Бд Шч Гр М* (2.8) — ѡ паствѣ *Рх Мѹ*; ѡ колѣна *Бд Шч Гр М* (2.36) — ѡ плѣмене *Рх Мѹ*; заматорѣвщи *Бд Шч Гр М* (2.36) — зартарѣвщи *Рх Мѹ*; постомъ *Бд Шч Гр М*

(2.37) — алканиѣмъ *Rx M̄i*; иудею *Бд Шч Гр М* (3.1) — жидовскою *Rx M̄i*; исчедиа *Бд Шч*, иштѣдиѣ *М Гр* (3.7) — порождениа *Rx M̄i*; въ ѿрадоу *Бд Шч Гр М* (4.19) — въ ѿставленіе *Rx M̄i*; ѿ ... иудею *Бд Шч Гр М* (6.17) — ѿ жидовьскыѣ *Rx M̄i*; въ храмѣ *Бд Вв Гр М* (7.37) — въ храмѣ *Rx M̄i*; алавастръ *Бд Шч Гр М* (7.37) — стѣклѣницу *Rx M̄i*; мура *Бд Шч М* (7.37) — масти блговоньни *Rx M̄i* — хризмы *Гр*; заимодавцю *Бд Вв Шч Гр М* (7.41) — заимьникоу *Rx M̄i*; динарь *Бд Вв Шч* (7.41) — срѣбрьникъ *Rx M̄i* — сребрьницѣ *Гр*; лобзаниа *Бд Вв Шч М* (7.45) — цѣлованиа *Rx M̄i Гр*; олѣѣмъ *Бд Вв Шч М*, елеѣмъ *О* (7.46) — масломъ *Rx M̄i З* — масломъ дрѣвеснымъ *Гр*, итд.

б) Нису малобројни примери где оба типа рашких јеванђеља имају иновацију у односу на Маријинско јев., иако припадају различитим секцијама (*Бд Вв Шч* — секција *Б₁*; *Rx M̄i* — секција *Р₂*). Међутим, тип *Гр* иде у три правца: са обе гране рашких јеванђеља, са *М* или даје сопствена решења:

Јев. по Марку

сапогъ *Шч*, сапога *Rx M̄i*, сапогоу *Гр А Н* (1.7) — чрѣвиѣмъ *М*; прѣвѣѣ *Бд Вв Шч Rx M̄i З А* (3.27) — прѣвоѣ *Гр* — прѣжде *М*; зовоуѣ *Бд Вв Шч Rx M̄i* (3.31) глѣоше *Гр* — глашаѣште *М*; зрьно гороушично *Бд Вв Шч Rx M̄i Гр Н* (4.31) — горюшѣнъ зрьнѣ *М*; веригами *Бд Вв Шч Rx M̄i* (5.3) — желѣзномъ оужемъ *Гр* — ажемъ *М Н*; корабль *Бд Вв Шч Rx M̄i Гр* (5.18) — ладницѣ *М* — ладію *Н*; врачевъ *Бд Вв Шч Rx M̄i Гр З О Н* (5.26) — балии *М*; кличюѣ *Бд Вв Шч Rx M̄i З Н* (5.38) — кричѣштѣ *М Гр*; вси *Бд Вв Шч Rx M̄i* (6.6) — грады *Гр* — градѣѣ *М*; спекоулатора *Бд Вв Шч Rx M̄i* (6.27) — воина *М Гр*; на блюдѣ *Бд Вв Шч Rx M̄i Гр З А О* (6.28) — на мисѣ *М*; (часоу) бывшоу *Бд Шч Rx M̄i Н* (6.35) — минѣвѣшоу *М Гр*; поноудии *Бд Шч Rx M̄i* (6.45) — оубѣди *М Гр*; ѿ трѣжица *Бд Шч Rx M̄i Гр* (7.4) — отъ коуплѣ *М*; погроужениа стѣклѣницамъ *Бд Шч Rx M̄i* (7.4) — омываниа чашамъ и чваномъ и мѣдѣнымъ котломъ *Гр* — крытениѣ *М*; ѡлиньскаа

Бд Шч Рх Мѵ (7.26) — поганьни *М Гр*; не брѣзи *Бд Шч Рх Мѵ* (7.27) — остани *М Гр*; глоуха и нѣма *Бд Шч Рх Мѵ Гр А О Н* (7.32) — глоуха гжгънива *М*; правѣ *Бд Шч Рх М* (7.35) — чисто *М Гр* — право *Н*; бѣлиликъ *Бд Шч Рх Гр* (9.3) — гнафеи *М*; из дѣтска *Бд Шч Рх Мѵ Гр* (9.21) — из отрочины *М*; бѣдникомъ *Бд Вв Шч Рх Мѵ Н* (9.43) — вѣднѣ *Гр* — маломоштиѣ *М*; съдолѣвають *Бд Шч Рх Мѵ* (10.42) — съодѣлѣвають *Гр* — оустоѣть *М*; зѣло зваше *Бд Вв Шч Рх Мѵ Н* (10.48) — зѣло кричаше *Гр* — излиха вѣпиѣаше *М*; възгласише *Бд Вв Шч Рх Мѵ Нб* (10.49) — зѣваахъ *М Гр* — възѣваахъ *З* — глашають *На*; оумомъ *Бд Вв Шч Рх Мѵ* (12.30) — ѿ . . . помышлениа *Гр* — мыслиѣ *М*; коуроглашениѣ *Бд Шч Рх Мѵ Гр З О* (13.35) — кокотоглашение *М* — пѣтельглашение *Н*; помазати *Бд Шч Рх Мѵ Гр О* (14.8) — похризмити *М* — омазати *Н*; сребро *Бд Шч Рх Мѵ* (14.11) — сѣребръникы *М Гр*; виталница *Бд Шч Рх Мѵ* (14.14) — обитѣль *М Гр*; пѣтль *Бд Шч Рх Мѵ Н*, петьль *Гр* (14.68, 72+1) — кокотъ *М* — коуръ *З О*; петъкъ *Бд Вв Шч Рх Мѵ Гр* (15.42) — параскевѣи *М*; ѿ сѣтника *Бд Вв Шч Рх Мѵ Гр А О* (15.45) — кентуриона *М*, итд.

в) Доста је богат лексички слој који налази потврду у богдановском типу и представља његову особеност; *Рх Мѵ* и Маријинско јев. имају друга решења; тип *Гр* је мешовит. Примери су из јев. по Марку и довољно сведоче о овој карактеристици *Бд Вв* и *Шч*:

бѣсовьсѣмь *Бд Вв Шч Н* (3.22) — бѣсъ *Рх Мѵ Гр М*; хоули *Бд Вв Шч* (3.28) — хоульнаѣ словеса *Рх Мѵ* — врѣднаа словеса *Гр* — власфимиѣ *М*; многаци *Бд Вв Шч* (5.4) — многоъ краты *Рх Мѵ*, многы краты *М Гр* — много кратъ *З* — многократицею *Н*; въ десетиградѣ *Бд Вв Шч Гр* (5.20) — въ декаполи *Рх Мѵ М* — въ девети градъ *Н*; разоумѣвъ *Бд Вв Шч* (5.30) — ѿщюти *Рх Мѵ А*, оштюшть *М Гр*; ѿбгледаше се *Бд Вв Шч* (5.32) — ѿзираше се *Рх Мѵ Гр М* — оглѣдаше са *О А*; заповѣда *Бд Вв Шч* (6.8) — запрѣти *Рх Мѵ Гр М*; съблюдаше *Бд Вв Шч* (6.20)

—хранѣше *Rx M̄i Gr M*; на мѣста на мѣста *Бд*, на мѣста *Шч* (6.40) — на мѣста на хлѣбѣ *Rx M̄i* — на околы на околы *Gr* — на лѣхы *M* — на сподѣ на сподѣ *H*; лоукавствиа *Бд Шч Gr* (7.22) — лоукованиа *Rx M̄i* — лжаквѣство *M*, лжаквѣства *З H*; хоула *Бд Шч* (7.22) — хоульное слово *Rx M̄i* — власфимий *M* — хоуление *З Gr*; безоумство *Бд Шч* (7.22) — безоумие *Rx M̄i Gr M*; дрѣвие *Бд Шч H* (8.24) — доубие *Rx M̄i Gr* — дрѣво *M*; крови *Бд Шч З* (9.5) — коуце *Rx* — скинии *M Gr* — сѣни *H*; просе *Бд Шч Gr* (10.46) — прашае *Rx M̄i* — хлѣбае *M* — хлѣпае *З H*; наслѣдствие *Бд Вє Шч* (12.7) — причестие *Rx M̄i* — достоѣние *M Gr*; писаниа *Бд Вє Шч Gr* (12.10) — книгѣ *Rx M̄i M*; скровищномуу хранилицю *Бд Вє Шч* (12.41, 43) — скровищю имѣнии *Rx M̄i Gr* — газофилакеови *M*; брани и слышаниа брании *Бд Вє Шч* (13.7) — рати и слышаниа ратии *Rx M̄i* — слоухы брании *M H Gr*; алавастрѣ мирѣ *Бд*, ... мура *Шч О Нб* (14.3) — стькѣнищю помазаниа *Rx M̄i Gr* — алавастрѣ хризмы *M* — ... масти *На*; гибѣль мирнаа *Бд Шч О* (14.4) — гибѣль ... помазанию *Rx*, ... помазанию *M̄i* — изьгибѣль ... блговоннааго масла *Gr* — гьбѣль ... хризмнааѣ *M* — ... мастьнааѣ *H*; мура *Бд Шч О* (14.5) — помазание *Rx M̄i Gr* — хризма *M* — масть *H*; разидоуть се *Бд Шч* (14.27) — разбѣгнуоть се *Rx M̄i Gr M*; въ прѣпроудоу *Бд Вє Шч* (15.17, 20) — въ багренищю *Rx M̄i*, въ багренищю *Gr* — въ прапрѣдѣ *M*, прѣпрѣдѣ *A*; гласить *Бд Вє Шч* (15.35) — зоветь *Rx M̄i Gr* — глашаатѣ *M*, итд.

*

Конзервативност секција P_3 најочигледнија је у чувању појединих архаичних лексема. Тип *Gr* иде са P_3 . Остала четири јеванђеља (*M̄i Бд Вє Шч*) чувају лексику типа $P_2 B_2$:

аминь (Јо 10.7; 12.24; 13.16, 20, 21, 38; 14.12, итд) *Rx Gr* — право у *M̄i Бд Вє Шч*.

архиереи (Јо 11.49, 51, 57; 12.10, 11; 18.3, 10, 13, итд.) *Rx Gr* — у осталим јеванђељима: старѣшина жърѣцскѣ.

параплить (Јо 14.16, 26; 15.26; 16.7) *Rx Gr* — у осталим јеванђељима оутѣшителѣ.

иудеискъ, июд- (Јо 10. 19, 24, 31, 33; 11.8; 12.9; 18.14; 19.12, итд.)
Px Gr — жидовскъ, жид- у осталим јеванђељима.

година (Јо 12.27; 13.1; 16.2; 17.1, итд.) *Px Gr* — часъ у осталим јеванђељима.

власвимисаюши (Јо 10.36) *Px*, власфимгъши *Gr* — хоулиши *M̄*
Бд Вв Шч.

по ланитамъ (Јо 19.3) *Px Gr* — по лицу *M̄* *Бд Вв Шч*.

етерь (Јо 11.49) *Px Gr* — нѣкто *M̄* *Бд Вв Шч*.

области (Јо 19.11) *Px Gr* — власти *M̄* *Бд Вв Шч*.

скриницо (Јо 13.29) *Px Gr* — ковъчежець *M̄* *Бд Вв Шч*.

Следећа карактеристика *P₃* у односу на *M̄* *Бд Вв Шч* је већа подложност старом апрокосном тексту, док наведене четири старосрпске тетре углавном остају са старим тетрама. Тип *Gr* је и у овом случају мешовит:

р (е) че слово (Јо 10.35) *Px A З* — бысть слово *M* *M̄* *Бд Вв Шч Gr*.

мура (Јо 12.3) *Px M̄* *Бд Вв Шч A O* — хризмы *M З Gr*.

ковъчежьць (Јо 12.6) *Px A З* — скриницъ *M H M̄* *Бд Вв Шч Gr*.

пригласи (Јо 11.28) *Px Gr A* — призва *M З M̄* *Бд Вв Шч*.

глашають (Јо 11.28) *Px Gr A* — зоветь *M З M̄* *Бд Вв Шч*.

скоро (Јо 11.31) *Px Gr A* — ѿдро *M H M̄* *Бд Вв Шч*.

вѣроуите (Јо 14.11) *Px A* — вѣрж имѣте *M З M̄* *Бд Шч Gr*, итд.

На основу изнетог материјала закључак би био следећи:

а) Јеванђеља о којима је било речи сврставају се у три текстолошка типа.

б) У прву текстолошку верзију иду *Px M̄* са две секције: старијом до краја јев. по Матеју) и подмлађеном (остали текст јеванђеља). У *Px* налазе се две конзервативне интерполације (једна краћа — почетак XII гл. јев. по Луки, и друга, знатно дужа — од поч. X гл. јев. по Јовану па скоро до краја текста).

в) У другу текстолошку верзију иду *Бд Вв Шч* са исто тако две секције — конзервативном и подмлађеном — али се не поклапају са одговарајућим секцијама у *Px M̄* — старији тип је до X гл. јев. по Луки, а даље је млађа секција.

г) У трећу текстолошку верзију спада *Gr*. У њој се не уочавају никакве поделе на секције. За ову верзију би се могло рећи да у смислу текстолошке редакције представља мешовит тип.

R é s u m é

Gordana Jovanović

**QUATRE PLUS ANCIENS ÉVANGILES SERBES À LA LUMIÈRE
DE CERTAINS PARTICULARITÉS LEXIQUES**

Les études lexiques, faites jusqu'à présent, des anciens évangiles serbes, nous ont permis de déterminer trois versions du texte.

Première version comprend quatre plus anciens évangiles serbes: de „Raškohilandarsko“ et de „Mokropoljsko“ (jusqu'à la première moitié du XIII siècle), et deux sections: une ancienne (jusqu'à la fin d'évangile selon saint Matthieu), et une nouvelle (fin d'évangile selon saint Matthieu et après).

II

Deuxième version éntend quatre évangiles serbes plus récents: de Bogdan, de Vojvodić, et de Šišatovac (la moitié du XIII et le début du XIV siècle), et aussi une ancienne section (jusqu'à le chapitre X d'évangile selon saint Luc), et une nouvelle section (du chapitre X d'évangile selon saint Luc et après).

L'ancienne section est plus proche de l'ancien type du tétra — texte, et les caractéristiques de la section nouvelle nous trouvons dans des „aparakos“ russes type „mstislave — jurjevsk“ et dans des certains „aparakos“ serbes.

Troisième version est plurielle. C'est l'évangile de Grujić. Là on n'aperçoit aucune différenciation particilière des sections.

Le but d'étude est de mettre en évidence leur rapports et leur caractéristiques.